

УДК 339.922

Л.М. Черчик, д.е.н., професор

С.І. Бегун, к.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі українки

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті здійснено статистичне дослідження зовнішньоекономічної діяльності Волинської області, виявлено основні тенденції, характерні риси, проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічного сектора регіону.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність регіону, методи статистичного аналізу зовнішньоекономічної діяльності, показники та характеристики ЗЕД.

Л.Н. Черчик

С.И. Бегун

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье осуществлено статистическое исследование внешнеэкономической деятельности Волынской области, выявлены основные тенденции, характерные черты, проблемы и перспективы развития внешнеэкономического сектора региона.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность региона, методы статистического анализа внешнеэкономической деятельности, показатели и характеристики ВЭД.

L. Cherchyk

S. Begun

STATISTICAL RESEARCH FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE VOLYN REGION

The article made a statistical study of foreign economic activity of Volyn region, the main tendencies, characteristics, problems and prospects of the region's external sector.

Keywords: foreign economic activity of the region, the methods of statistical analysis of foreign trade operations, performance and characteristics of foreign trade.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У контексті розвитку світової економіки, що характеризується інтеграцією і зростаючою глобалізацією виробництва та ринків, міжнародна співпраця може допомогти національній економіці пристосовуватися до нових економічних реалій. Тому одним із рушійних чинників, що впливають на рівень світового прогресу і розвиток економіки будь-якої країни, є міжнародна економічна співпраця. Активізація розвитку міжнародних економічних зв'язків сприяє економічному зростанню країн світової співдружності, підтримці та укріпленню мирних взаємовідносин, зниженню міжнародної напруги та утворенню системи міжнародної безпеки.

Нині склалася ситуація, коли активізація зовнішньої торгівлі стала необхідною умовою оздоровлення національної економіки, тому зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) повинна бути спрямована на вирішення конкретних завдань: зменшення зовнішньої заборгованості, забезпечення імпорتنих потреб, оптимальної реалізації експортних можливостей, структурної перебудови господарства. При цьому регіони повинні взяти на себе частину завдань щодо організації та регулювання ЗЕД і транскордонного співробітництва. Активізація зовнішньоекономічної діяльності дозволить вивести регіон на якісно новий рівень розвитку, сприятиме інтеграції у міжнародний економічний простір, що набуває особливої актуальності в умовах інтеграції України до Європейського Союзу, розв'язанню нагальних соціально-економічних проблем.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню зовнішньоекономічної діяльності присвячено чимало публікацій. Зокрема, це праці таких науковців як П. Беленького, М. Долішнього, О. Жулканич, Н. Мікули, О. Чмир та інших. Кожен із них використав власний підхід до дослідження проблем активізації

зовнішньоекономічної діяльності регіонів, виявлено проблеми та перспективи розвитку ЗЕД на певних етапах розвитку економіки України. Системне дослідження проводили О. Гребельник, А. Мазаракі, І. Манцуrow, В. Юхименко [1, 2].

Проте зовнішні геополітичні та гео економічні умови постійно змінюються, змінюються потреби, створюються нові послуги та товари, що призводить до зміни кон'юнктури зовнішніх ринків. В контексті цього існують різні суб'єктивні та об'єктивні умови розвитку ЗЕД кожного з регіонів України, які проявляють різну активність на зовнішніх ринках, що є актуальним напрямом наукових досліджень.

Цілі статті – провести статистичне дослідження зовнішньоекономічної діяльності Волинської області, виявити основні тенденції, характерні риси, проблеми та перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонної співпраці регіонів і відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях та підвищення їх конкурентоспроможності. Виходячи з цілей статті, визначимо методичні підходи та етапи дослідження зовнішньоекономічної діяльності в регіоні.

1. Характеристика геополітичного середовища регіону.
2. Аналіз абсолютних показників зовнішньоекономічної діяльності регіону.
3. Аналіз відносних показників зовнішньоекономічної діяльності регіону.
4. Визначення показників структури ЗЕД регіону.
5. Оцінка інтенсивності та ефективності ЗЕД регіону.

Прикордонний статус регіону створює сприятливі передумови для розвитку сврорегіональної моделі міжнародних взаємин. Регіон набув певного досвіду і конкретних результатів у цьому напрямі завдяки реалізації ряду заходів та проектів.

Аналіз абсолютних показників зовнішньоекономічної діяльності регіону передбачає визначення тенденцій зміни обсягів та динаміки зовнішнього товарообігу, торговельного сальдо, генеральної та спеціальної торгівлі.

Показники зовнішньої торгівлі товарами відображені в табл. 1. як бачимо, обсяги імпорту значно більші, ніж обсяги експорту, тому торговельне сальдо від'ємне. Зовнішньоторговельний оборот змінювався нерівномірно, проте в кризовий 2008 рік був найбільший за рахунок імпорту.

Таблиця 1

Показники обсягів зовнішнього товарообігу, млн. дол. США

Роки	Кількість країн-партнерів	Експорт	Імпорт	Сальдо	Зовнішньоторговельний оборот
2008	95	465,0	1307,7	-842,7	1772,7
2009	88	319,0	427,7	-108,7	746,7
2010	91	434,8	571,5	-136,7	1006,3
2011	95	646,4	1059,6	-413,2	1706
2012	100	605,8	1015,2	-409,4	1621

Характеризуючи зовнішньоекономічну діяльність Волинської області у 2012 році, слід зазначити, що за даними Держмитслужби України, обсяг експорту товарів у 2012 р. порівняно з 2011 р. зменшився на 6,2 %, імпорту – відповідно зменшився на 4,2 %. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 409,4 млн. дол.

У таблиці 2 відображено показники зовнішньої торгівлі послугами. Як бачимо, зовнішньоторговельний оборот послугами регіону незначний, проте, на відміну від товарів, переважає експорт, тому сальдо позитивне протягом всього досліджуваного періоду.

Таблиця 2

Показники зовнішньої торгівлі послугами, млн. дол. США

Роки	Кількість країн-партнерів	Експорт	Імпорт	Сальдо	Зовнішньоторговельний оборот
2008	91	40,9	57,6	-16,7	98,5
2009	82	18,5	22,7	-4,2	41,2
2010	89	29,2	27,7	1,5	56,9
2011	84	33,3	24,6	8,7	57,9
2012	92	53,4	28,4	25,0	81,8

Розглянемо відносні показники ЗЕД регіону. Динаміка експорту та імпорту визначається показниками, які характеризують темпи росту та темпи приросту. До темпів росту зовнішньоекономічних зв'язків відносяться темпи росту експорту, темпи росту імпорту, темпи росту зовнішньоторговельного обороту, до темпів приросту зовнішнього товарообігу – темпи приросту експорту, темпи приросту імпорту, темпи приросту зовнішньоторговельного обороту.

До цієї групи також входять: коефіцієнт покриття імпорту експортом (визначається як відношення доходів від експорту до витрат на імпорт); індекс "умов торгівлі" (відношення експортних цін країни до її імпортних цін); індекс імпортої залежності країни або імпортна квота (частка імпорту у валовому внутрішньому продукті країни, характеризує рівень залежності країни від імпорту товарів та послуг); індекс чистої торгівлі (показує рівень перевищення експорту над імпортом (при позитивному значенні індексу) або рівень перевищення імпорту над експортом (при від'ємному значенні індексу) (табл. 3).

Таблиця 3

Відносні показники зовнішньоекономічної діяльності регіону

Показники / роки	2008	2009	2010	2011	2012
<i>1. Показники темпів росту зовнішньоекономічних зв'язків</i>					
Темпи росту експорту, %	93,38	68,59	136,31	148,65	93,72
Темпи росту імпорту, %	216,51	32,70	133,63	185,40	95,81
Темпи росту зовнішньоторговельного обороту	160,87	42,12	134,78	169,52	95,02
<i>2. Показники темпів приросту зовнішнього товарообігу</i>					
Темпи приросту експорту, %	-	-24,79	67,72	12,34	-54,93
Темпи приросту імпорту, %	-	-183,81	100,93	51,77	-89,59
Темпи приросту зовнішньоторговельного обороту, %	-	-118,75	92,66	34,74	-74,5
<i>3. Коефіцієнт покриття імпорту експортом, %</i>					
	35,56	74,58	76,08	61,00	59,67
<i>4. Індекс "умов торгівлі"</i>					
	1,0	0,73	1,06	1,04	0,89
<i>5. Індекс імпортої залежності (імпортна квота)</i>					
	0,73	0,37	0,42	0,64	0,58
<i>6. Індекс чистої торгівлі</i>					
	-0,48	-0,15	-0,14	-0,24	-0,25

Темпи росту експорту характерні для 2010 та 2011 років, відповідно склали + 36,31 %, + 48,65 %. Темпи росту імпорту спостерігались у 2008 році (116,51 %) 2010 році (33,63 %), 2011 році (85,4 %), а темпи росту зовнішньоторговельного обороту були у 2008, 2010, 2011 роках.

Темпи приросту експорту у 2009, 2012 роках були від'ємні. Темпи приросту імпорту спостерігались у 2010 році (на 33,63 %), 2011 році (на 85,4 %). Темпи приросту зовнішньоторговельного обороту були позитивними у 2010 році (на 34,78 %), 2011 році (на 69,52 %).

Коефіцієнт покриття імпорту експортом показує, що доходи від експорту не покривають витрат на імпорт.

На індекс "умови торгівлі" не впливає валюта, що була обрана для розрахунку індексів середніх цін, а тому індекси різних країн світу є порівнянними між собою. Значення індексу У Волинській області у 2009 та 2012 роках < 1, тобто умови торгівлі погіршилися порівняно з минулим періодом. У 2008, 2010, 2011 роках індекс "умови торгівлі" був дещо більшим одиниці, тобто умови торгівлі покращилися у порівнянні з базовим періодом.

Індекс чистої торгівлі від'ємний за весь досліджуваний період, що свідчить про суттєве перевищення імпорту над експортом.

Рівень розвитку зовнішньоекономічного сектора регіону характеризується показниками структури ЗЕД: товарної, географічної, інституційної. Товарна структура ЗЕД Волинської області (за найбільш вагомими частками) відображена у таблиці 4, 5.

Таблиця 4

Товарна структура експорту Волинської області, %

Група товарів / Роки	2008	2009	2010	2011	2012
Живі тварини, продукти тваринного походження	12,8	13,8	16,2	13,2	9,8
Деревина і вироби з деревини	9,2	9,0	9,7	10,2	12,5
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	42,2	41,3	43,6	50,0	43,2
Різні промислові товари	6,6	7,3	8,1	8,6	10,0

Показники розподілу експорту та імпорту за основними товарними позиціями дозволяють виявити ступінь розвитку економіки регіону. Так, в товарному експорті Волинської області у 2012 році готові вироби становлять 53,2 %. Це машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання, промислові товари. Проте не можна сказати, що вони домінують, а отже не варто стверджувати, що економічна система області вважається ефективною і перебуває на інтенсивному шляху розвитку.

Таблиця 5

Товарна структура імпорту Волинської області, %

Група товарів / Роки	2008	2009	2010	2011	2012
Полімерні матеріали, пластмаси, вироби	6,3	12,5	12,8	9,3	11,1
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	26,7	27,3	21,8	23,3	17,3
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	40,6	7,4	14,6	21,8	38,7

В товарній структурі імпорту Волинської області домінують транспортні засоби.

Географічна структура характеризує розподіл зовнішньоекономічних операцій за групами країн. Цей показник характеризує ступінь розвитку ЗЕД регіону з іншими країнами світу та показує певну залежність від взаємовідносин з певною країною (рис. 1).

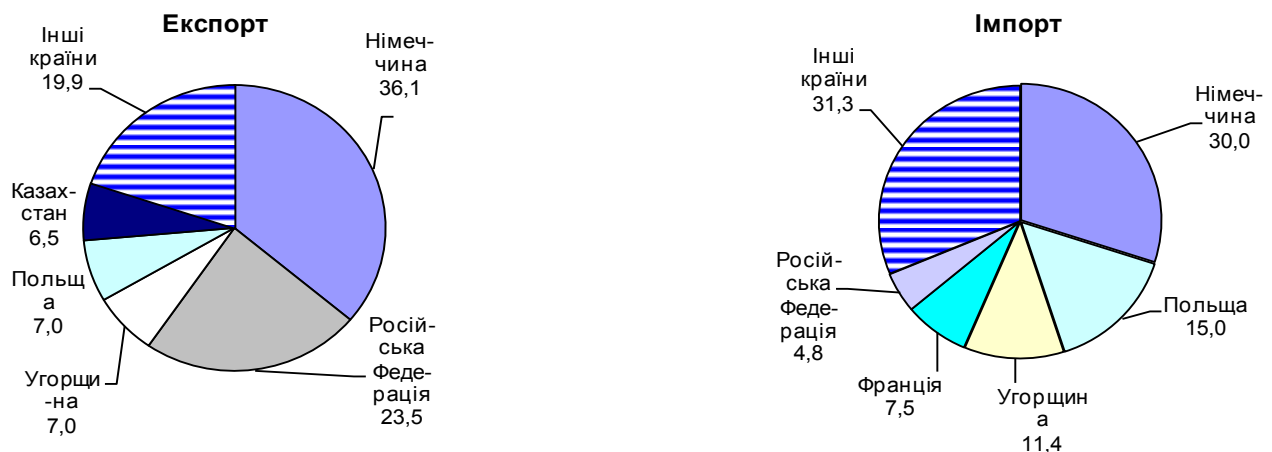

Рис. 1. Географічна структура ЗЕД у 2012 році [3]

Зовнішньоторговельні операції здійснювались з партнерами 84 країн світу. Основними ринками збуту і купівлі товарів є країни Європейського Союзу, на які припадає 65,8% загального обсягу експорту та 86,6% – імпорту. Частка країн СНД в експорті становить 32,8%, в імпорті – 6,3%. Країни Європейського Союзу забезпечили 83,4% експорту і 65,6% імпорту послуг, країни СНД – відповідно 9,7% та 22,1%.

Найбільшими споживачами послуг є підприємства Естонії, Німеччини, Польщі, Російської Федерації, Швейцарії, Австрії, найвагоміші імпортні послуги отримані з Польщі, Австрії, Російської Федерації, Білорусі, Панами, Естонії, Швеції, Німеччини. Серед експортованих переважають послуги, пов'язані з роздрібною торгівлею паливом, в обробній промисловості та транспортні. Структуру імпорту формують послуги, пов'язані з роздрібною торгівлею паливом, транспортні, послуги готелів і ресторанів та пов'язані з ліцензійною діяльністю.

Інституціональна структура характеризує розподіл зовнішньоекономічних зв'язків за суб'єктами та методами товарного обміну. Основними експортерами області є товариства з обмеженою відповідальністю "Кромберг енд Шуберт Україна", "Комо-Експорт", "Каскад-Транспорт", "Гербор-Холдінг", "Теріхем-Луцьк", "Модерн-Експо", "СКФ Україна", "ВГП", на них припадає майже дві третини загальнообласного експорту.

Показники інтенсивності та ефективності ЗЕД регіону відображені у таблиці 6.

Таблиця 6

Показники інтенсивності та ефективності зовнішньоекономічної зв'язків регіону

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Експорт на душу населення, дол./особу	448,70	307,84	419,41	623,22	583,26
Імпорт на душу населення, дол./особу	1261,79	412,74	551,29	1021,68	977,44
Зовнішньоторговельний оборот на душу населення, дол./особу	1710,49	720,58	970,70	1644,91	1560,7

Показники таблиці 6 свідчать про низьку інтенсивність ЗЕД Волинської області та невисоку її ефективність.

Висновки. У процесі дослідження виявлені такі основні проблемні питання та завдання євроінтеграційної співпраці:

- наявність великого від'ємного сальдо;
- низька конкурентоспроможність та якість продукції товаровиробників;
- необхідність розширення ринків збуту та сприяння просуванню місцевих товарів і послуг на зовнішній ринок;
- збільшення обсягів експорту високотехнологічної продукції машинобудування та всебічний розвиток і поглиблення взаємовигідних зовнішньоекономічних зв'язків області з країнами світу;
- нестача фінансових ресурсів, що ставить під сумнів можливість практичного виконання більшості заходів, спрямованих на інтенсифікацію транскордонної взаємодії;
- недостатній рівень розбудови та модернізації інфраструктури українсько-польського та українсько-білоруського кордону і транспортної мережі прикордонних територій;
- брак досвіду розробки конкретних проектів транскордонного характеру, їх лобювання у відповідних структурах Європейського Союзу з метою одержання коштів у рамках міжнародних програм технічної допомоги;
- відсутність фахівців для здійснення та координації транскордонної співпраці між місцевими органами виконавчої влади, бізнесом та громадськістю.

Поте Волинська область має значний потенціал геополітичного розміщення, природно-ресурсний – для розвитку рекреаційних та туристичних послуг, трудовий – для активізації спільного підприємництва, екологічний – для збільшення експорту екологічно чистої продукції АПК. Тому доцільно чітко сформулювати пріоритети зовнішньоекономічної діяльності регіону, що дозволить перейти на якісно новий рівень розвитку його економіки.

1. Зовнішньоекономічна політика України: європейський та російський вектор / А. А. Мазаракі, В. В. Юхименко, О. П. Гребельник та ін. – К. : Київський НТЕУ, 2005. – 280 с.
2. Манцуров І. Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни : Монографія / І. Г. Манцуров. – К. : КНЕУ, 2006. – 392 с.
3. Статистичний щорічник «Волинь 2012» / За редакцією В. Ю. Науменка. – Луцьк : Головне управління статистики у Волинській області, 2013. – 521 с.